

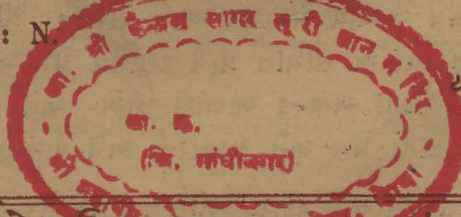
श्री श्री कैलाससागर सुरि ज्ञान मंदिर
श्री महाचार जैन आराधना केंद्र, कोबा
का. क.

श्री श्री कैलाससागर सुरि ज्ञान मंदिर
श्री महाचार जैन आराधना केंद्र, कोबा
का. क.

वर्ष १० : : कर्मांक १०६ : : अंक : १

विषय-दर्शन

- १ श्रीमेरुतुंगसूरिविरचित श्रीजीरावली-पार्षनाथ-स्तोत्रम् :
पू. सु. म. श्री. जयन्तविजययी : टाईटल पानु २
- २ इससुं वर्ष : तंत्रीस्थानेधी : "
- ३ दिवाणी : पू. सु. म. श्री. दर्शनविजयलु : १
- ४ सिद्धमेकुमारसंवत् : पू. सु. म. श्री. कान्तिसागरलु : ४
- ५ निर्दोष आत्मैक्य : पू. उ. म. श्री. सिद्धमुनिलु : ५
- ६ दासान्तनामक प्राचीन मुनिवशे : प्रो. हीरादास रसिकदास कापडिया : ७
- ७ क्षेत्रादेश-पट्टक : पू. आ. म. श्री. विजयतीन्द्रसूरिजी : ६
- ८ शोधभोगीनी आवश्यकता : श्री. मोहनदास दीपकांत जोशी : १२
- ९ श्रीषेणु देवकी (वार्ता) : N. : १४
- नवी मड्ड : यष्टल पानु ३

सवाणम-वार्षिक ले इपिया : छटक यष्टल अंक-त्रयु आना .

श्रीमेरुतुंगसूरि-विरचितं श्रीजीरावला-पार्श्वनाथ-स्तोत्रम्

संपादक-पूज्य मुनिमहाराज श्रीजयन्तविजयजी

ॐ नमो देवदेवाय नित्यं भगवतेऽईते । श्रीमते पार्श्वनाथाय सर्वकल्याणकारणे ॥१॥
 ह्रींरूपाय धरणेंद्र-पद्माक्यर्चितांग्रये । सिद्धातिशयकोटीभिः सहिताय महात्मने ॥२॥
 अङ्गे मङ्गे पुरो दुष्टविघ्ने वर्गपंक्तिवत् । दुष्टान् प्रेतपिशाचादीन् प्रणाशयति तेऽभिधा ॥३॥
 स्तंभय संभय स्वाहा शतकोटोनमस्कृतम् । अधिमत्कर्मणां दूरादापतंती विडंबना ॥४॥
 नामिदेशोद्भवन्नाले ब्रह्मरंघ्रप्रतिष्ठिते । ध्यातमष्टदले पद्मे तत्त्वमेतत्फलप्रदम् ॥५॥
 तत्त्वमत्र चतुर्वर्णीं चतुर्वर्णमिव श्रिता । पंचवर्णक्रमध्याता सर्वकार्यकरी भवेत् ॥६॥
 क्षिप ॐ स्वाहेति वर्णैः कृतपंचांगरक्षणः । योऽभिध्यायेदिदं तत्त्वं वक्ष्यास्तस्याखिलश्रियः ॥७॥
 पुरुषं बाधते बाढं तावत्कलेशपरंपरा । यावन्न मंत्रराजोऽयं हृदि जागर्ति मूर्तिमान् ॥८॥
 व्याधि बंधवधव्यालानलांभःसंभवं भयम् । क्षयं प्रयाति श्रीपार्श्वनामस्मरणमात्रतः ॥९॥
 यथा नादमयो योगी तथा चेतन्मयो भवेत् । तदा न दुःकरं किञ्चित् कथ्यतेऽनुभवादिदम् ॥१०॥
 इति श्रीजीरिकावह्लिस्वामिपार्श्वजितस्तुतिः । श्रीमेरुतुंगसूरेस्तात् सर्वसिद्धिप्रदायका ॥११॥
 जीरापह्लिप्रभुपार्श्व पार्श्वयज्ञेणसेविनम् । अचितं धरणेंद्रेण पद्मावत्या प्रपूजितम् ॥१२॥
 सर्वमंत्रमयं सर्वकार्यसिद्धिकरं परम् । ध्यायामि हृदयांभोजे भूतप्रेतप्रणाशकम् ॥१३॥
 श्रीमेरुतुंग सूरेन्द्र श्रीमत्पार्श्वप्रभो पर । ध्यानस्थितं हृदि ध्यायन् सर्वसिद्धिं लभेद्द्रघुवम् ॥१४॥

॥ श्रीजीरापह्लीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

(बी/पीडी ज्ञानभंडारनी એક હસ્તવિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારેલું.)

દસમું વર્ષ

શાસનદેવની પરમ કૃપાથી 'શ્રી જ્ઞેન સત્ય પ્રકાશ' આ અંગે દસમા વર્ષમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યશાળી બને છે.

પૂજ્ય આચાર્ય મહાદાજ આદિ સમસ્ત શ્રીસંઘે, વિદ્વાનોએ અને સહાયકોએ સમિતિ પ્રત્યે દર્શાવેલ પ્રેમ અને સહકાર માટે અમે એ સૌના અત્યંત આભારી છીએ. અને આગામી વર્ષોમાં પણ તે સૌના પ્રેમ અને સહકારની અમે વાંચના કરીએ છીએ.

'શ્રી જ્ઞેન સત્ય પ્રકાશ' શ્રીસંઘની વધુ સેવા કરવા શક્તિધાળી બને એવી અંતઃકરણ પૂર્વક પ્રાર્થના કરીએ છીએ. —તંત્રી.

॥ अहम् ॥

अखिल भारतवर्षिय जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक मुनिसम्मेलन संस्थापित
श्री जैनधर्म सत्यप्रकाशक समितिनुं मासिक मुखपत्र

श्री जैन सत्य प्रकाश

वर्ष १०	॥ विक्रम सं. २००० : वीरनि. सं. २४७० : छं. सं. १६४४	॥ क्रमांक
अंक १	॥ आसो वदि ओछ तेरस : २ वि वा २ : अक्टोपर १५	॥ १०९

द्वि वा णी

लेखक : पूज्य मुनिमहाराज श्री दर्शनविजय, अमदावाद.

आर्यावर्तमां जे मुख्य मुख्य पर्वो गणाय छे तेमां द्विवाणीनुं पणु प्रधान स्थान छे. द्विवाणीपर्व कभ अन्युं ? तेना दूक इतिहास नीये मुख्य छे.

श्रमणु भगवान महावीरनुं निर्वाणु

आ अवसर्पिणी युगमां २४ तीर्थंकरे थाया छे. श्रमणु भगवान महावीरस्वामी जेमांना २४ भा-छेल्वा तीर्थंकर छे, जेओनुं ज्यवन (गर्भावतरणु)-अपाड शुद्धि छे, जन्म जैत्र शुद्धि तेरसे, दीक्षा-कार्तिक वदि दशमे, केवलज्ञान-वैशाख शुद्धि दशमे, अने निर्वाणु आसो वदि अभासनी रात्रे छेल्वा पहोरमां जे धडी पाकी हती लारे २६ भा सर्वार्थसिद्ध मुहूर्तमां थजेव छे.

तत्कालीन घटनाओ

भगवान महावीरस्वामी छेल्हुं जेमांसुं अपापापुरीमां हरितपाल राजनी राजसभाना इक्ष्तर विभागमां रखा हता, अने त्याथी ज भोक्षे पधायी. ते समये नोधपात्र-घटनाओ नीये प्रभाणु अनी हती.

१-भगवाने समोसरणुमां जेसीने आसो वदि १४ अने ०)) जेम जे द्विवसना सोण पहोर सुधी जगतना कल्याणु माटे उपदेश आप्ये हतो. जेमां पप कल्याणुङ्ग-विपाकना अध्ययने, पप पापङ्गणविपाकना अध्ययने, उई नही पूछेला प्रश्नोत्तरे अने अने प्रधान अध्ययननुं अर्थनिर्णयणु क्युं हतुं.

२-धन्द्रे भगवानना जन्मनक्षत्र पर अरुमग्रह आववाना कारणु २००० वर्ष सुधी जैनशासन छिन्नभिन्न थतुं रहेशे जेम जणुने भगवानने विनति करी क-“ हे भगवन् ! आप मात्र जे धडी (४८ मिनट) आयुष्य वधारे जेथी आपनी दृष्टिना प्रभावे अरुमग्रह नुकसानकारक न नीवडे. ”

भगवाने तेना उत्तर आपतां जणुअनुं क-हे धन्द्रे ! तीर्थंकरे पणु आयुष्यने वधारी-घटाडी शकता नथी अने जे अवश्यंभावि लाव छे तेने पणु रोक शकतुं नथी. पाकी २००० वर्ष पछी (आ. श्री आणुंइविमलसरि जगद्गुरु आ. श्री हीरविजयसरि वगेरे द्वारा) जैनशासनने पुनः अब्युदय थरो.

३-भगवानना भोक्ष गया पछी जेकदम धणु सूक्ष्म जंतुओनी उत्पत्ति थछ.

૪—તે અરસામાં કાશી અને કોશલ દેશના ૯ મહલકો અને ૯ લિચ્છવી એમ ૧૮ ગણરાજ્યો કોઈ કારણે અપાપાપુરીમાં આવ્યા હતા, જે અમાસને દિવસે ઉપવાસરૂપ પૌષધ સ્વીકારી ભગવાનનો ઉપદેશ સાંભળી રહ્યા હતા. એક તો અમાસનું અંધારું હતું અને બીજું તીર્થંકરરૂપી ભાવપ્રકાશ પણ ચાલ્યો ગયો, આથી તે રાજ્યોએ દ્રવ્યપ્રકાશ માટે દીવાઓ પ્રગટાવ્યા.

૫—દેવો તથા મનુષ્યોએ રત્નો તથા દીવા લાવીને ભગવાનની અતિમ આરતી ઉતારતાં મે આરાહ્યં મે આરાહ્યં આ મારી આરતી, આ મારી આરતી—એમ કોલાહલ મચાવ્યો અને આરતી માટે દીપમાલાઓ પ્રગટાવી દીધી.

૬—ભગવાનના મુખ્ય ગણધર શ્રી ગૌતમસ્વામી ભગવાનની આજ્ઞાથી દેવશર્મા આદિઓને પ્રતિભોધવા માટે પાસેના ગામમાં ગયા હતા, એકમની સવારે ભગવાનનું નિર્વાણ સાંભળી અન્યત્વભાવના ભાવતાં ભાવતાં ત્યાં જ કેવલજ્ઞાન પામ્યા અને સર્વજ્ઞ સર્વદર્શી બન્યા.

૭—ભગવાનના નિર્વાણના સમાચાર અપાપાપુરીથી આશરે ૨૦ કોષ દૂર ક્ષત્રિયકુંડમાં એકમને દિવસે જ પહોંચી ગયા અને ભગવાનના ભાઈ રાજ નંદિવર્ધનને ઘણો શોક થયો. તેણે તે દિવસે અન્ન સરખું પણ લીધું નહીં. બીજે દિવસે તેની અહેન સુદર્શનાએ નંદિવર્ધન રાજને પોતાને ઘરે ખોલાવી શોક દૂર કરાવી જમાડ્યો.

આ રીતે ચૌદશથી બીજ સુધીમાં ભગવાનના નિર્વાણ સાથે સંબંધ રાખતી અનેક ઘટનાઓ બની છે.

ભારતવર્ષ કૃતજ્ઞ છે

શ્રમણ ભગવાન મહાવીરસ્વામીએ જગતની ઉપર જે ઉપકાર કર્યો છે તેનો બદલો કોઈ રીતે વાળી શકાય તેમ નથી, તે પણ ભક્તિપ્રધાન ભારતવર્ષે નિર્વાણુકાલીન કેટલી-એક ઘટનાઓને એક યા બીજી રીતે “ કૂલ નહીં તો કૂલની પાંખડી ” એ ન્યાયે ચિરંજીવ બનાવી રાખી છે, જે નીચે પ્રમાણે છે.

૧—ઉત્તર હિંદ અને યુ. પી. ના હિન્દીઓ દિવાળીના તહેવારમાં ધરોધર “ હાટડો ” બનાવે છે જે ચોખંડી તેમજ ગોળ ત્રિગડા જેવી હોય છે. કેટલાએક મનુષ્યો કાયમને માટે લાકડાની હાટડો બનાવી રાખે છે, જ્યારે કેટલાએક મનુષ્યો દરસાલ માટીની નવી નવી હાટડો બનાવે છે અને આસો વદિ ૧૦ થી ૧૩ સુધીના કોઈ પણ સારા દિવસે શુભ ચોખડિયામાં તેની સ્થાપના કરે છે. તેની ચારે બાજુ એકેક અને શિખર ઉપર એક એમ પાંચ અખંડ દીવા રાખે છે. રોજ રોજ તેને નમન કરે છે, પૂજે છે, નિવેદ વડાવે છે અને દિવાળી પછી શુભ દિવસે તેનું વિસર્જન કરે છે. આ હાટડો તે ભગવાનના અતિમ સમોસરણનું જ પ્રતીક છે.

યુરોપ-ઇટાલીના કોઈ કોઈ પ્રાચીન પ્રસિદ્ધ ચર્ચો (ગીરજ ધરો) પણ આ હાટડીની ઢબે જ બનેલા છે.

૧ ઇસુખ્રિસ્ત ગુપ્તયુગે લગભગ ૧૨ વર્ષ સુધી ભારતવર્ષમાં રહેલ છે અને તેથી જ તે દરમિયાન અનુભવમાં આવેલ જૈનદર્શનની કેટલીક માન્યતાઓને તેમણે રૂપાંતર આપી ક્રિસ્ચિયન ધર્મમાં દાખલ કરેલી છે. જેમકે—આઠમ ચૌદશના પ્રતિકમણી જેમ રવિવારે પાપનો એકરાર કરવો, ચહોવાહ પાસે સફેદ વસ્ત્રધારી અને સુકટવાલા ૨૪ મહાપુરુષોની હૈયાતી, ઇસુના શિષ્યાના ઉપદેશમાં સર્વ ભાષાત્મક વાણી અને સમોસરણની ઢબના ચર્ચો વગેરે. (આજ માસિકમાં પ્રસંગ મળતાં આ વિષય ઉપર વિશેષ પ્રકાશ પાડવામાં આવશે.)

૨—ભગવાનનું નિર્વાણ થયું ત્યારથી કા. શુ. ૧ ની સવરથી “વીરનિર્વાણસંવત્” શરૂ થયો છે, અને ત્યાર પછીના વિક્રમસંવત, મૌર્યસંવત, ગુપ્તસંવત, વલ્લભીસંવત, સિંહસંવત, અને લક્ષ્મણ સંવત્ પણ કા. શુ. ૧ થી શરૂ થયા છે. અષાઢ વદિ ૧ અને ચૈ. શુ. ૧ ને બદલે કા. શુ. ૧ થી સંવતનો તથા નવા વર્ષનો પ્રારંભ એ ભગવાનના સ્મરણ માટે જ યોગ્યએલ છે.

૩—પાવાપુરીમાં આજે પણ ભગવાનના નિર્વાણ સમયે છત્ર-બ્રમણ વગેરે સંકેતો થાય છે અને જીવોત્પત્તિ પણ ત્યાં તે દિવસોમાં પુષ્કળ પ્રમાણમાં હોય છે.

૪—ભારતના શહેરશહેર અને ગામડેગામડાં દિવાળીમાં દર સાલ દીપમાલાઓ પ્રગટાવે છે.^૨

૫—દિવાળીના દિવસે હિન્દમાં સ્થાને સ્થાને લોકો-અચ્ચાંચો “સજગતા મેરાઇયા” લઈ કોલાહલ મચાવે છે.

૬—વિષ્ણુકુમાર મુનિએ અધર્મી બળવાન નમુચિ મંત્રીનો વિનાશ કર્યો તે પ્રસંગે તે ઉત્પાતની શાંતિ થતાં લોકોએ કા. શુ. ૧ ના દિવસે આનંદ ઉત્સવ મનાવ્યો હતો. વર્ષો આદ શ્રી ગૌતમસ્વામી ગણધરને પણ તે જ દિવસે કેવળજ્ઞાન થયું અને દરેકે આવીને તેઓને નવા ધર્મરાજ તરીકે વંદન કર્યું. ત્યારથી લઈને આજ સુધી લોકો નવાં નવાં વસ્ત્રો પહેરે છે, વિવિધ આભરણો પહેરે છે—ધર, હાટ, પથુ અને ઝાડોને શોભાવે છે અને પરસ્પરમાં જુહાર તેમજ પ્રણામ કરે છે.

૭—આજે ભાઈમીજ પણ કા. શુ. ૨ ના દિવસે જાહેર પર્વ તરીકે મનાય છે. બહેનો તે દિવસે પોતાના ભાઈને ઓલાવીને જમાડે છે.

ભગવાનના નિર્વાણની ઘટનાઓ આજ સુધી આર્યાવર્ષમાં ઉપર પ્રમાણે ચિરસ્થાયી બની રહી છે, મહાન ઉપકારી કરુણાસાગર ભગવાન પ્રયેનો આર્યાવર્તનો હાર્દિક ભક્તિ-પ્રેમ અને ઋણ અદા કરવાનો ભાવનાપ્રવાહ, એ જ એને સ્થાયી બનાવી રાખે છે. ભારત વર્ષો બીજા કોઈના નહીં એવા વિશેષ પ્રમાણમાં આ નિર્વાણનાં સ્મારકોને સાચવી રાખ્યાં છે આથી તે કાલે અને તે સમયે ભગવાને જનતા ઉપર શું શું ઉપકારો કર્યા હશે તેની ઝાંખી પણ સહેજે થઈ આવે તેમ છે. અસ્તુ.

દિવાળી

આપણે ઉપર જોઈ ગયા કે દિવાળી ભગવાન મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણથી શરૂ થયેલ મહાન આર્યપર્વ છે. આ પર્વ એક એવું છે કે જેમાં જૈન-અજૈનોની કડી જોડાઈ રહે છે; અને એ કડી છૂટી ન પડે તે માટે જૈનાચાર્યોએ પણ આ પર્વની વ્યવસ્થા માટે ખાસ આજ્ઞા કરી છે કે—

૨ દિવાળીનું એક કારણ એ પણ લેખાય છે કે—રામચંદ્રજીએ તે દિવસે અયોધ્યામાં પ્રવેશ કર્યો અને દીપમાળા પ્રકટાવી ત્યારથી દિવાળીનો પ્રારંભ થયો છે. પરંતુ આ માન્યતા બંધબેસતી નથી કેમકે ત્રોમાસામાં અને ગમે તે (૧૪, ૦)) તથા ૧ ના દિવસે સામાન્ય મનુષ્ય પણ પ્રવેશ વગેરે શુભ કાર્ય કરતો નથી. તે પછી મહાન વિજય મેળવીને આવનાર રામચંદ્રજી પોતાની રાજધાનીમાં ચૌદ ચૌદ વર્ષ પ્રવેશ કરે ત્યારે ત્રોમાસાનું અને તેમાં પણ ખાસ કરીને અમાસ કે એકમનું સુહર્વ દ્યે ખરા ?

શ્રીવીરજ્ઞાનાનર્વાણં, કાર્યં લોકાનુગૈરિહ ।^૩

લોકો જે દિવસે દિવાળી કરે જૈનોએ પણ તે દિવસે દિવાળી કરવી.
લોકો તે દિવસે આનંદ મનાવે છે. વહીપૂજન કરે છે.

ગુજરાત કાઠિયાવાડ અને દક્ષિણમાં તો નવા વર્ષનો પ્રારંભ કા. શુ. ૧ દિને જ થાય છે અને ઉજવાય છે. એ જ રીતે બાઈબીજનું પર્વ પણ જાહેર પર્વ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

જૈનો દિવાળીને વિશેષ રીતે આરાધે છે; (૧૪-૦)) તો જુદું કરે છે શ્રી મહાવીર-સ્વામિસર્વજ્ઞાય નમઃ તો જાપ કરે છે. અમાસની રાતે છેલ્લા અર્ધા પહોરે શ્રીમહાવીર-સ્વામિપારંગતાય નમઃ તો, અને એકમતી સવારે શ્રીગૌતમસ્વામિસર્વજ્ઞાય નમઃ તો જાપ કરે છે. એકમતે દિવસે ગૌતમસ્વામીનું સ્મરણ-ધ્યાન કરે છે અને મુનિરાજોના સ્થાપનાઆર્યનો અભિષેક તથા પૂજા કરે છે.

દિવાળી પર્વ આ રીતે આજ સુધી ઉજવાય છે અને ઉજવાશે.

દિવાળી પર્વનો આ ટૂંકો ઇતિહાસ છે. દરેક શુદ્ધિવાનોની ફરજ છે કે આ મહાપર્વ વિશેષ લાભદાયી નિવડે, સાચું કલ્યાણ સાધક અને, એ રીતે પ્રયત્નશીલ રહેવું જોઈએ.

સિદ્ધહેમકુમાર-સંવત્

લેખક : પૂજ્ય મુનિમહારાજ શ્રીક્રતિસાગરજી મહારાજ, સાહિત્યાલંકાર.

સિદ્ધહેમકુમાર-સંવત્ સંબંધમાં 'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ'ના ક્રમાંક ૬૩, ૬૪ તથા ૬૮ માં પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે. આ સંવતના અસ્તિત્વ સંબંધી જે કંઈ ઉલ્લેખો મળ્યા છે તે ઉપરથી જૈન ઇતિહાસમાં—જૈન સાહિત્યમાં તે વિશેષ પ્રમાણમાં ઉપયોગમાં આવ્યો હોય તેમ જણાવું નથી. છુટાછવાયા બે-ચાર ગ્રંથો સિવાય આ સંબંધી કયાંય પણ ઉલ્લેખ મળતો નથી. ખરતરગચ્છીય પટ્ટાવલીઓમાં એવા બે ઉલ્લેખો મળે છે, જે પરથી એટલું જાણવા મળે છે કે મહારાજ કુમારપાળને પોતાના નામનો સંવત ચલાવવાની પ્રયાજ મનઃકામના હતી. સંભવ છે કે એ બચવતી ઇચ્છાનું ક્રિયાત્મક રૂપ જ ઉપરોક્ત-સિદ્ધહેમ-કુમારસંવત્ હોય.

ખરતરગચ્છીય પટ્ટાવલીનો એ મૂળ ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે—

अथैकदा अणहिलपत्तने कुमारपालेन राज्ञा हेमाचार्याय प्रोक्तम्—“ स्वामिन् ! यदि मह्यं स्वर्णसिद्धेरुपायं दद्यास्तर्हि अहमपि विक्रमादित्यवद् नवीनं संवत्सरं प्रवर्तयामि । ”

અર્થાત—“ એક વખત અણહિલપુર પાટણમાં રાજા કુમારપાળે શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યાજીને કહ્યું: “ હે પ્રભુ, જે મને આપ સુવર્ણસિદ્ધિનો ઉપાય આપો તો વિક્રમાદિત્યની જેમ હું પણ નવા સંવત્સર પ્રવર્તાવું. ”

આવી જ મતલબનો ખીજો ઉલ્લેખ ખીજી પટ્ટાવલીમાં તેમજ ૧૭ મી શતાબ્દમાં લિખિત “અવદાતજ્ઞપય”ની પ્રતિમાં મળે છે.

આ ઉલ્લેખો મહારાજ કુમારપાળે ક્યારે અને કયો સંવત્ ચલાવ્યો એ સંબંધી કરોડો રૂપિયા ખર્ચાલ નથી આપતા, પણ 'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ'ના ક્રમાંક ૬૩, ૬૪ અને ૬૮-એ ત્રણ અંકોમાં સિદ્ધહેમકુમારસંવત્ સંબંધી જે કંઈ લખવામાં આવ્યું છે તેની કેટલેક અંશે પુષ્ટિ જરૂર કરે છે.

૩ પ્રાચીન કાળમાં વે. શુ. ૧૦ અને દિવાળી એ બન્ને આર્યાવર્તના જાહેર પર્વો હતાં. જેમાંથી હાલ માત્ર દિવાળી જ જાહેર પર્વ તરીકે મનાય છે.

निर्दोष आत्मैक्य

लेखक—पूज्य उपाध्यायश्री महाराज श्री सिद्धिमुनिश

श्री कृष्णचंद्रना पितराई भ्राता अने ते समयना समर्थ ऐक 'महावीर' श्री नेमिनाथे लग्ननी अंतिम तैयारीमां ज प्राथमिक विवाहथी अंधायली राज्जिभती नामनी सत्कन्यातो त्याग-अस्वीकार क्यो. कडे छे के, ऐ महान यादवे द्यानी भातर तेना हाथ न पकड्यो. अरेअर, ते तीर्थंकर पुरुष द्याणु होता. पणु राज्जिभती साथे लग्न न करवांमां द्या ज भास करणु होती ऐम नहि, पणु ते प्रलुने भोगोदय न हतो ऐ ज भास करणु हतुं. ऐ भास करणुथी ज राज्जिभतीने रडती छोडवानी आवस्यकता आवी पडी होती. आ वपते श्री नेमिनाथ तरङ्गना रागने लक्ष विरहवश दुःभी थयेली राज्जिभतीऐ अहु अहु आकन्ध क्यो, पणु तेनी असर स्त्रीभोहमुक्त यादवरायने लेश पणु ना थई. ऐ अन्ने आत्माऐने आ आलु लवनेो ज मात्र संबंध न हतो, आथी पूर्वना आठ लवमांय तेओ संबंधी हतां. आजे ज्ञानी प्रलुऐ रागने पडतो मेदथेो हतो, राज्जिभती तेम करवा तैयार न होती.

व्यवहारु दुनिया कदाय कडेशे के, नेमिनाथे दगो दई ऐक निरपराधी कन्यातो लव अगाड्यो. डेठ लग्न सुधी वातने लंआवी, आअरे पशुदयाना अहाने असी जतां तेमने ऐक आशाअरी स्त्रीना कटपांत पर जराय करुणु न आवी! नारी ज्वननी विधव-दशानो पणु ते अ्याल न करी शक्या! वणी ऐने ऐम पणु लागशे के, ऐ प्रलुने स्वजनोनी दक्षिण्यता न होती, तेम मातापितानां वयनोनी अवगणुना करवांमां तेमजे पोतानी कृतज्ञता पणु गुमावी दीधी. प्रलुने आ व्यवहारु दुनियाना कथन के मान्यता पर लक्ष आपवानुं हतुं ज नहि; तेमनी दृष्टिमां तेवा दुनियाना व्यवहारुं महत्त्व न हतुं.

आ ज करणुथी व्यवहारु दुनिया लौकिक दृष्टिथी जे लुवे छे, ते तरङ्ग आ प्रअल पुण्यात्मा श्री नेमिनाथे न जेयुं. जगत अल्प ज्ञाननी संकुचित दृष्टि धरावे छे. प्रलुनी दृष्टि विशाल होती, ते प्रलुनां द्या, दक्षिण्य, कृतज्ञता वगेरे लोकात्तर हतां. तेमनी सरलता अने लवांतरीय संबंध वगेरे सशरीर आत्मा साथे पोताने भमताथी जेडी देवांमां पर्याप्त न हतां. करणु, तेमने आत्मांमां ज आत्मानो संबंध कायम-अति कायम करवांमां ज महत्ता भासी होती. जगतना सर्व लुवोमां तेमजे पोतानो अनेकधा सनातन संबंध जणुी तेओनी साथे ते द्या, दक्षिण्य, कृतज्ञता वगेरेथी वर्वा याहता हता. वास्तविक रीते, ऐ विरकतात्माने विषयनी लूअ न होती. दुनियाना व्यवहारे ऐमनी जडरने 'न जेधतु' आपवा आहुं पणु पशुओनी द्याऐ तेमने जगतनी द्या तरङ्ग दोरतां ऐमनी कल्पनिक लूअ नहिवत अनी गई. अने ऐमजे पोताना जूता प्रेमपात्रनुं हित लुदी रीते ज जेयुं.

जेओ लालसाथी शरीरना संबंधोमां महत्त्व माने छे, हृदयना पौद्गलिक रसोने ऐक करवांमां जेमने आनंद, सुअ अने प्रेमअंध जणुाय छे, तेओने अरेअर, निर्दोष आत्माओनुं अपूर्व ऐक्य मेहुहुं लागे, पणु जेमजे जड अने आत्मानो विवेक क्यो छे ऐवा धर्मना 'महाधोरो' ऐ ऐक्यमां ज सायो आनंद, सुअ अने समानताथी उत्पन्न थयलेो आत्मसंबंध लुवे छे. राज्जिभती अने नेमिनाथनुं अत्यार सुधीनुं संबंध-सअ्य,

૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૦

તે ભલેને નવ ભવનું હો, પણ તે અધૂરું જ હતું. તેમાં શરીરાદિ અંતરાય કરનારાં હતાં. સંસારમાં કોઈનાં શરીરાદિ સર્વથા સમાન હોતાં નથી. અને જે સર્વ રીતે સમાનતા ન હોય તે 'સમાનશીલબ્યસનેષુ સલ્યમ્' એ ન્યાયે સખ્ય કેમ સંભવી શકે? સામાન્યતઃ કોઈ પણ સ્ત્રી-પુરુષમાં શરીરાદિજન્ય ધણી જ વિષમતા રહેલી છે. એ બંનેમાં શીલ અને આચરણ કર્મના વિચિત્રપણાથી અસમાન જ હોય છે, એ અસમાનતા જ પરસ્પરની આકર્ષક છે. અને પરસ્પર ખેંચાણ થવામાં પણ એ જ આપેક્ષિક કારણ છે. આ ખેંચને મહાત્માઓ મોહના નામે સંબોધે છે, લોકો આને પ્રેમ કહે છે, કે જે જડમાંથી ઉત્પન્ન થઈ જડમાં જ નાશ પામે છે. તેમાં આત્મૈક્ય, અથવા જેને કોઈ સાચો પ્રેમ કે એવા કોઈ નામથી સંબોધે એવું કંઈ તત્ત્વ છે જ નહિ. આ વાત પાછળથી રાજિમતીને પણ સમજાઈ હતી અને તેથી જ તે 'વીરાંગના' પ્રભુના પંથે પોતાનાં પગલાં માંડવા તૈયાર થઈ. શરીરના સંબંધને અવગણી, મોહજન્ય અપ્રશસ્ત રાગને હડાવી, તેણીએ ધીરે ધીરે આત્મૈક્ય સાધવા પ્રશસ્તરાગનું-જેનાથી આત્મૈક્ય શીઘ્ર સધાય એવા મોક્ષાનુકૂલ રાગનું-શરણું લીધું. આ રીતે પ્રભુની સાથે જોડાવાની લાયકાત એણે કેળવવા માંડી, એટલું જ નહિ, પરંતુ એ લાયકાત પ્રભુના પહેલાં જ સાધી લીધી. અંતે એ બંને આત્માઓએ શરીરાદિની ખચેલ વિનાનો, કોઈ પણ જાતની પૌદ્ગલાદિ ઉપાધિ વગરનો સાચો નિરુપાધિક પ્રેમ-આત્મૈક્ય સાધ્યું. લોકો કહેતા હતા કે, પ્રભુએ તેને સદાને માટે રડતી મૂકી દીધી. ખરી વાત એ હતી કે, તેને છેલ્લે છેલ્લે રડાવો સદાની રડતી બંધ કરી દેવાની હતી; અને રડતી બંધ કરી પણ ખરી. આતું નામ તે કલા! દુનિયાએ આવા કલાકારો ઓછા જોયા છે અને તેઓની કદર કરનારા પણ વિરલા જ જન્મે છે. આવા જ કારણથી આપણે જાણીએ છીએ કે, શ્રી વજ્રસ્વામીએ માતાની તરફ વલણુ ન બતાવતાં ગુરુ તરફ બતાવ્યું ત્યારે દુનિયાએ ભારે બકવાદ ને કોલાહલ કર્યો હતો.

રાજ સમુદ્રવિજય અને શિવાદેવી મોહમાં મુઝાય અને પુત્રવધૂને લાવવાનો લહાવો લેવા તેઓ ધચ્છે, પણ એ કેટલું નિરસ હતું? એ નિરસતાની એમને પાછળથી સમજ પડી હતી. અનાદિ કાલથી ચાલ્યો આવતો વ્યવહાર સાંસારિક સંબંધની કાંઈક કદર-કિમ્મત કરે છે, પ્રભુએ સ્ત્રી અને માતા વગેરેની સાથેના એ સાંસારિક સંબંધનો કદર-કિમ્મત કોઈ અન્ય એવા પુનિત પ્રકારે જ કરી કે એ વ્યવહાર અને સંબંધને ફરી અનુસરવાનો સમય જ ન આવે. એ બંને આ ભવમાં છેલ્લાં જ હતાં એમ એમણે સિદ્ધ કરી બતાવ્યું. ફરી ફરી અન્યાન્ય માતાઓ કરવાનું અને તે જ ભવમાં કે અન્ય ભવોમાં ફરી ફરી લગન! ધોરણે કે અન્ય કોઈ પ્રકારે સ્ત્રીઓના હસ્ત પકડવાનું ચાલુ રાખનારા, અને જગતને પણ એવો જ મોહમય ઉપદેશ કરનારા શ્રીનેમિનાથપ્રભુનું ગૌરવ ન સમજી શકે અથવા ઓછું સમજે તો તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી. વિષય-સંબંધ વગરનો પ્રેમ નિર્દોષ કહેનારાઓએ પણ સમજવું જોઈએ કે ખરો નિર્દોષ પ્રેમ તો આત્મૈક્યમાં જ રહેલો છે. જ્યાં સુધી આત્મૈક્ય-શુદ્ધ આત્માઓનું જ્યોતિર્મિલન થાય નહિ ત્યાં સુધી થતા સંબંધમાં કાંઈના કાંઈ દોષ અવસ્ય-મેવ રહેવાનો જ. અને તેથી કર્મજન્ય તે સંબંધમાં કદી પણ નિર્દોષ પ્રેમ સંભવી શકતો નથી. આ રહસ્ય મહાવીરો અને તેના સાચા અનુયાયીઓ સિવાય સમજવું મુશ્કેલ છે. જડ પ્રકૃતિના અંશોનાં જોડાણમાં સૌંદર્ય નથી. સંસ્કાર, સંતાપ અને પરિણામથી તેમાં

વર્તમાન અને ભાવિ અસૌંદર્ય જ છે. વાસ્તવિક સૌંદર્ય ફક્ત આત્મ-આત્મના જોડાણમાં જ છે. વીર્યનાં તેજ મળે એમાં છુપી ભારે મલીનતા છે. રાગના પુદ્ગલોથી થતા જોડાણમાં પણ મલીનતા જ છે. કાંઈક ઉજ્જવલતા પ્રશસ્તરાગનાં પુદ્ગલોમાં રહેલી છે. પણ સર્વથા ઉજ્જવલતા તો શુદ્ધાત્મોના મેલાપમાં જ રહેલી છે. ઉપરોક્ત ત્રણે જગાએ મલીનતમ, મલીન અને ઉજ્જવલ જડપ્રકૃતિની સહાયતા છે, જ્યારે ચોથામાં જ જડનો સહાય ન હોઈ આત્માની જ પરમોજ્જવલતા છે. પ્રભુએ ઉપાધિ વગરનું, લેશ પણ સ્વાતંત્ર્યને છીનવ્યા વગરનું, સ્વામી તરીકેની સત્તાવિનાનું અવિનશ્વર જોડાણ પોતાના ચાલુ કેટલાક પૂર્વભવોના સંબંધી રાજીમતીના પરમોજ્જવલ આત્મા સાથે કર્યું. પ્રેમની-નિર્દોષ પ્રેમની વ્યાખ્યા કરનારાઓએ આ ખાસ વિચારવા જેવું છે.

ઉપરોક્ત પદ્ધતિએ નિવૃત્તિનો-આત્મવૃત્તિનો પારસ્પરિક તેજ સંચાર અને સાંતો અચલ મેલાપ એ જ વિદ્વાન વિચારકોને ધ્યેય યોગ્ય છે. એવો સંબંધ જ સદા જીવતો હોઈ, તેને સાધવા મહાનુભાવોએ પ્રયત્ન કરવો, કરાવવો જોઈએ. એ સંબંધમાં જ સર્વથા નિઃસ્વાર્થતા, આત્મપ્રસન્તા અને સુખાનન્દ છે. સાચો આત્મરસ પણ એમાં જ છે. અનુભવથી જ એ સર્વ વાસ્તવિક રીતે સમગ્ય છે. પુણ્યવંતો! એ અનુભવ પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરી જુઓ, એ જ શુભેચ્છા.

દાસાન્તનામકે પ્રાચીન મુનિવરો

(લે. : પ્રો. હીરાલાલ રસિકદાસ કાપડિયા, એમ. એ.)

નામોના જે અર્થ વગેરેની દૃષ્ટિએ અનેક પ્રકારો પડે છે તેમાંની એક દૃષ્ટિ તે નામોના અંતમાં વપરાયેલ પદ છે. આ પદો ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના જોવાય છે. જેમકે 'કૃતિ', 'ચંદ્ર', 'ઉત્તલક', 'દાસ', 'રત્ન', 'વિમલ', 'શેખર', 'સિંહ' ઇત્યાદિ. આ પૈકી જે પ્રાચીન મુનિવરોનાં નામના અંતમાં 'દાસ' પદ છે તેમને ઉદ્દેશીને અહીં વિચાર કરાય છે. એટલે કે ઋષભદાસ, ગોડીદાસ, જિનદાસ, બનારસીદાસ વગેરે શ્રાવકોનો કે દાસાન્ત નામક મહિલદાસ વગેરે સત્તરમા સૈકાના અને તે પછીના આધુનિક મુનિવરો વિષે વિચાર કરવાનું આ સ્થળ નથી. અહીં તો નીચે મુજબનાં નામવાળા મુનિવરોને વિષે હું થોડું જ કહીશ:—

જિનદાસ, ધર્મદાસ અને સંઘદાસ.

[૧] જિનદાસ

આ જિનદાસ તે બીજા કોઈ નહિ પણ 'જિનદાસગણિ મહત્તર' તરીકે સુપ્રસિદ્ધ

- ૧ ઉદયકૃતિ, ક્ષેમકૃતિ, ચંદ્રકૃતિ, જ્ઞાનકૃતિ, વગેરે.
- ૨ અભયચંદ્ર, અમરચંદ્ર, અશોકચંદ્ર, બાલચંદ્ર, ભાવચંદ્ર, હેમચંદ્ર વગેરે.
- ૩ અભયતિલક, જયતિલક, લક્ષ્મીતિલક, સંઘતિલક, સિંહતિલક, સોમતિલક વગેરે.
- ૪ ઉદયરત્ન, તપોરત્ન, હેમરત્ન વગેરે.
- ૫ આનંદવિમલ, કીર્તિવિમલ, કેસરવિમલ, શુભવિમલ, જ્ઞાનવિમલ વગેરે.
- ૬ રત્નશેખર, રાજશેખર, સોમશેખર વગેરે.
- ૭ ઉદયસિંહ, કર્મસિંહ, વગેરે.
- ૮ આ ક્ષેપ હવે પછી પ્રસિદ્ધ થનાર છે.

૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૦

મુનિવર છે. એમને વિષે મેં “૭ મહત્તરો” નામના લેખમાં જે વિચાર કર્યો છે તે ઉપરાંત મારે કશું વિશેષ કહેવાનું નથી.

[૨] ધર્મદાસ^૧

આ ધર્મદાસગણિએ જર્મણુ મરહદીમાં ઉવએસમાલા રચી છે. એની ગાથાની સંખ્યા ૫૪૦ ની છે. એમાં વજૂસ્વામી અને સિંહુગિરિ વગેરે સંબંધી સૂચનો છે એટલે આ ગણિને મહાવીરસ્વામીએ જાતે દીક્ષા આપી હતી એ વાતમાં વજૂઈ નથી. આ ઉવએસમાલા ઉપર સિદ્ધર્ષિએ, રામવિજયગણિએ તેમજ વાદિદેવસૂરિના શિષ્ય રત્ન-પ્રભસૂરિએ ટીકા રચી છે. રત્નપ્રભસૂરિકૃત ટીકા ‘દોષદૂરી’ કહેવાય છે. એનો રચના-સમય વિ. સં. ૧૨૩૮ છે અને રચના-સ્થળ બુગુપુર (ભરૂચ)માંનું ‘અશ્વાવમોઘ’ તીર્થ છે.

[૩] ધર્મદાસ

આ નામની એક ખીજી પણ વ્યક્તિ પ્રાચીન સમયમાં થઈ ગઈ છે વિદ્યમુખ્યમંડન એ એમની રચના છે. એ ગ્રન્થમાં સમસ્યાઓ વગેરે છે. એના ઉપર અજૈન વિદ્વાનોએ પણ ટીકા રચી છે. પ્રસ્તુત ગ્રન્થનો કે એના કર્તાનો સમય ચોક્કસપણે નક્કી કરાયો નથી.

[૪] સંઘદાસ

એમણે પંચકરૂપના ઉપર મહાભાસ રચેલ છે. એઓ રજિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણુ કરતાં પહેલાં-સાતમા સૈકા કરતાં પહેલાં થયા છે એમ મનાય છે. એમને વિષે મેં ‘આર ક્ષમાશ્રમણોમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે. એટલે અહીં એ હકીકત ફરીથી રજૂ કરતો નથી.

ક્ષેત્રાદેશ-પટ્ટક ।

અન્વેષક—પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયયતીન્દ્રસૂરિજી

[સંવત ૧૯૨૬ શ્રીગુર્જરદેશે, પં. દયાવિજય] સહી શ્રીજીરી ।

॥૧૦॥ ૐ નત્વા । મં શ્રી શ્રીવિજયદેવેન્દ્રસૂરીશ્વરપરમગુરુભ્યો નમઃ ।

શ્રીવિજયઘરણેન્દ્રસૂરિભિર્જ્યેષ્ઠસ્થિત્યાદેશપટ્ટકો લિખ્યતે ।

પં૦ મોતિવિજયગ । શ્રીજીસપરિકર રાજનગર, સરખેદ, ધોલકો, કોંઠ, ગોધાવી.

૩૦ સુજ્ઞાનવિજયગ । પં૦ સુબુદ્ધિસ । બડોદરો, ડભોઈ.

પં૦ જ્ઞાનવિજયગ । પં૦ રત્નસ । અસ્મત્પાર્શ્વે.

પં૦ સોભાગ્યવિજયગ । પં૦ અમીસ । રાજનગરમધ્યે.

પં૦ રંગવિજયગ । પં૦ વીરસ । રાજનગરમધ્યે.

પં૦ નવલવિજયગ । પં૦ નરોત્તમસ । પં૦ હિતવિજયગ । પં૦ અમરસ । સૂરત, નવસારી, ઘણદેવી સોલનગઢ.

૧ આની એક હાથપોથી વિ. સં. ૧૩૩૨ માં તાડપત્ર ઉપર લખાયેલી છે.

૨ એમને વિષે મેં “આર ક્ષમાશ્રમણો” નામના લેખમાં વિસ્તારથી ઉલ્લેખ કર્યો છે. જુઓ “જૈન ધર્મ પ્રકાશ” (પુ. ૬૦, અં. ૮ પૃ. ૨૪૬-૨૫૪) અહીં એ ઉમેરીશ કે જયધવલાની પ્રસ્તાવના (પૃ. ૫૭)માં એ નિર્દેશ છે કે વિસેસાવસ્સયભાસની એક હાથપોથીમાં એના રચના-સમય શકસંવત્ ૫૩૧ (વિ. સં. ૬૬૬) આપેલો છે. જે આ હકીકત સત્ય ગણાય તેા એમનું સ્વર્ગગમન વિ. સં. ૬૪૫ માં થયાની હકીકત તેમજ એઓ પૂર્વધર હતા એ બાબત કેવી રીતે ઘટી શકે ?

- पं० सुमतिविजयग । पं० धीरस । खंभातमध्ये.
 पं० गुलाबविजयग । पं० खुशालस । पं० रत्नविजयग । पं० गुलाबस । अस्मत्पार्श्वे.
 पं० रूपविजयग । पं० रत्नस । चांगा, गोल.
 पं० रंगविजयग । पं० वीरस । गढ, मंडाणा.
 पं० मोतीविजयग । पं० तेजस । थरा, जामपुर.
 पं० लालविजयग । पं० रूपस । पं० फर्याणविजयग । पं० अमृतस । खाखल,
 धधाणा, कंबोइ.
 पं० धनकुशल । पं० विनयस । कठोर, रानेर.
 पं० दीपविजयग । पं० कृष्णस । अकलेसर.
 पं० उत्तमविजय । पं० वल्लभस । सुखविजयग । पं० अमृतस । पालणपुर,
 मेता, धोतासकलाणा, बमदा, बडगाम.
 पं० विद्याविजयग । पं० शांतिस । सोरठदेशे.
 पं० कीर्तिविजयग । पं०..... वीसलपुर, पीपलवरकर, वीमोरा, संचाला.
 पं० जीतविजयग । पं० सुमतिस । आगलोड.
 पं० राजविजयग । पं० उत्तमस । विहारा.
 पं० फतेविजयग । पं० जयस । पाटण, संखेश्वर, कुणगर, शरीयद.
 पं० दोलतविजयग । पं० सुभस । दसाडो, कलाडो, पंचासर, पाडल.
 पं० भाग्यविजयग । पं० जयस । पं० नित्यविजयग । पं० लक्ष्मीस । दक्षिणदेशे.
 पं० गुणरत्नग । पं० तेजस । वीरमगाम, मांडल, गोरीयो.
 पं० विवेकविजयग । पं० रूपस । राधनपुर, कमालपुर, नवोगाम, तेरवाडो, बडोद.
 पं० सुरेन्द्रविजयग । पं० चतुरस । पं० मोहनविजयग । पं० प्रेमस । मेसाणा,
 कडी, उमता, देणप.
 पं० रूपसागरग । पं० फतेस । मुंबइ, पेण, नागुथाना, वसही, आगासी, मांम.
 पं० सौभाग्यसागरग । पं० मणिस । पाटडी, बजाणा.
 पं० नरोत्तमविजयग । पं० किस्तूरविजयग । पं० सुबुद्धिस । भरुअच्छ, देजवारो.
 पं० राजविजयग । पं० रूपस । पं० जीतविजयग । पं० उमेदस । इलोल, धषतापुर,
 जामला.
 पं० पृथिवीचन्द्रग । पं० अमीस । सोरठदेशे.
 पं० हीरविजयग । पं० रूपस । बीजापुर, लाडोल, समोहु.
 पं० चतुरविजयग । पं० नवलस । सिपुर, माषडगोठडा, ऊंबरी, वाव, सतलासणुं.
 पं० भगवानविजयग । पं० सुबुद्धिस । छाणी.
 पं० विनयविजयग । पं० जिनस । पं० ऋषभविजयग । पं० विनयस । झीणोर,
 जंबुसर.
 पं० ऋषभविजयग । पं० रंगस । पं० दयाविजयग । पं० ऋषभस । डोसा, षडा-
 वल, आदेडा, पीलुंचो.
 पं० भाग्यविजयग । पं० पुन्यस । राजपुर.

- पं० मनरूपविजयग । पं० मयास । वडाली, ब्रीघानीखेड.
 पं० तेजविजयग । पं० पुण्यस । धेणुज, लणवा, कणराधी.
 पं० भाग्यविजयग । पं० कनकस । मोहनपुर, हापुर, हरसोल, ताजपुर.
 पं० जयविजयग । पं० विद्यास । दाघड.
 पं० प्रेमविजयग । पं० महिमास । नडीयाद.
 पं० लालचन्द्रग । पं० प्रेमस । सोरठदेशे.
 पं० उदयविजयग । पं० पद्मस । चाणसमुं, बडावली.
 पं० चतुरविजयग । पं० किस्तूरस । धनेरा, वाव, कुआला.
 पं० मुक्तिविजयग । पं० भीमस । बोरसद.
 पं० श्रीविजयग । पं० प्रतापस । समी, दुदखा, चंदुर.
 पं० तिलकविजयग । पं० मुक्तिस । कांप.
 पं० हेतविजयग । पं० विवेकस । ईडर.
 पं० गुलाबविजयग । पं० मोहनस । भालक.
 पं० लब्धिविजयग । पं० लावण्यस । पं० ज्ञानविजयग । पं० नायकस । धोलेरा,
 रणुंज.
 पं० प्रेमविजयग । पं० माणिक्यस । मोरवाडो, भाभेर, उच्चोसण.
 पं० खुशालवर्द्धन । पं० धर्मस । बढवाण, द्रागद्रो.
 पं० धर्मविजयग । पं० रत्नस । गोत्रकुं, वारही.
 पं० रूपविजयग । पं० रत्नस । साकरा, करहो, उंदरा.
 पं० अमीविजयग । पं० मुक्तिस । कच्छदेशे.
 पं० पद्मविजयग । पं० रविस । कच्छदेशे.
 पं० प्रतापविजयग । पं० भवानस । पादरा, मोयागाम, द्रापरा, अनस्तु, इंटोलो.
 पं० मुक्तिविजयग । पं० नेमस । बोरसद, पेटलाद.
 पं० हितविजयग । पं० हंसस । पं० मणिविजयग । पं० हेतस । दक्षिणदेशे.
 पं० भीमविजयग । पं० हेमस । लेच, लांघणोज, अंबासण, देकावाडो.
 पं० लक्ष्मीविजयग । पं० हीरस । पमनगर, रूपाल.
 पं० भाणविजयग । पं० हर्षस । मगरवाडो, टींवाचूडी, मीजादर, परखढी.
 पं० सुबुद्धिविजयग । पं० गुलाबस । वेड, राफु, अणखरपुरो, संखलपुर.
 पं० पद्मविजयग । पं० भाग्यस । आंतरोली, नंदासण, सनीयार.
 पं० जयविजयग । पं० दीपस । बदरको, गांगड.
 पं० सौभाग्यविजयग । पं० गुमानस । चिलोडो, सुणाव.
 पं० कुंअरविजयग । पं० लक्ष्मीस । सोहगाम.
 पं० जसविजयग । पं० उत्तमस । बजाणामध्ये.
 पं० महिमाविजयग । पं० नेमस । सोहगाममध्ये.
 पं० हीरविजयग । पं० चतुरस । अस्मत्पाश्वे मणुद.
 पं० कनकविजयग । पं० दीपस । पं० मोतीविजयग । पं० महिमास । डुआ.

- પં૦ હંસવદ્ધનગ । પં૦ નિત્યસ । દક્ષિણદેશે.
 પં૦ ફલેકુશલગ । પં૦ જીતસ । દક્ષિણદેશે.
 પં૦ અમૃતવિજયગ । પં૦ રંગસ । નડીયાદ, શાંધલી.
 પં૦ કિસ્તૂરવિજયગ । પં૦ ગોકુલસ । માંડલાદ્વહી ગણાદ્વહિઃ
 પં૦ મોહનવિજયગ । પં૦ માણિક્યસ । સાંબલી.
 પં૦ દ્યાવિજયગ । પં૦ જીતસ । ફૈસર.
 પં૦ ઉત્તમચન્દ્રગ । પં૦ રાજેન્દ્રસ । દેવા, ડમો.
 પં૦ ભક્તિવિજયગ । પં૦ કિસ્તુરસ । નીબડી.
 પં૦ મોતિવિજયગ । પં૦ ધનસ । વડનગર, ચેરાલુ, ચાંદળ, વજાસળું, ડંઢાઈ, તલ્હી.
 પં૦ તેજવિજયગ । પં૦ રાજસ । સોરઠદેશે.
 પં૦ કીર્તિવિજયગ । પં૦ જ્ઞવેરસ । વસુ, સાચમ.
 પં૦ લબ્ધિવિજયગ । પં૦ લાલસ । મરુઅરુધ મધ્યે.
 પં૦ ડૂંગરવિજયગ । પં૦ તેજસ । માતર, મોતેર.
 પં૦ તિલકવિજયગ । પં૦ હીરસ । લૂળવા, કલાણા.
 પં૦ અમૃતવિજયગ । પં૦ હીરસ । છઠીયારડો, ગાંમૂ, મુઢેરા.
 પં૦ મેઘવિજયગ । પં૦ ડૂંગરસા । શંભાત.
 પં૦ ગૌતમસાગરગ । પં૦ મયાસ । સિદ્ધપુર, માંડળ.

અત્રોદ્ધરિત ક્ષેત્રાદેશ સત્યાપના અસ્માભિવિધાયતિ મંગલં ।
 સમસ્ત સાધુસમુદાય યોગ્યં અપરં સહુ પટ્ટા પ્રમાણે પોતપોતાને ક્ષેત્રાદેશે જઈ
 પહોંચ જ્યો । જે કોઈ પારકા ક્ષેત્રમાહેં રહશ્યે તથા ક્ષેત્ર આલટ પાલટ કરસ્યે તથા
 ક્ષેત્ર ક્રયવિક્રય કરસ્યે તથા ચોમાસા માહીં કોઈ કિહાંઈ દિરસ્યે ફિરસ્યે તથા
 ગૃહસ્થ થકી ચાલ બોલસ્યે તો તેહને આકરો ઉપાલંભ આવશ્યે । સર્વથા ગુદરાસ્યે
 નહીં ઇવં જાણી મર્યાદા માંહી પ્રવર્ત્તવું । શ્રી શ્રીરસ્તુ ।

(શ્રીવિજયધનચન્દ્રસૂરિજ્ઞાનમંડાર બિંડલ નમ્બર ૪૫)

શોધખોળની આવશ્યકતા

લેખક : શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ ચોક્સી.

જૈન સમાજ પ્રતિવર્ષ દાખો રૂપીઆ ધર્મમાર્ગે ખરચે છે. એને દાનગુણનો મહિમા
 શિખવવો પડે તેમ નથી. ચાર પ્રકારના ધર્મમાં 'દાન'નું સ્થાન પ્રથમ હોવાથી તેમજ સાધુ-
 મહાત્માઓ તરફથી વ્યાખ્યાનકાળે એ દાનધર્મ નવપક્ષવિત રહે, એ અર્થે ઉપદેશવારિથી
 સિંચન કરાતું હોવાથી ધન પરનું મમત્વ ઉતારી એને વ્યય કરવામાં જૈનો પાછળ નથી રહ્યા.

જૈન સમાજમાં આજે એક શોધ-ખોળખાતું જીલું કરવાની અતિ અગત્ય છે. એમાં
 સારા પ્રમાણમાં હાથપર ફંડ હોવું જોઈએ. અત્યારનાં સાધનોદ્વારા પુરાતત્ત્વનો અભ્યાસ
 કરી જોએ નિષ્ણાત બન્યા હોય એવા સેવાભાવી અને જૈનધર્મની ધગશવાળા બંધુઓને

૧૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૦

ઉક્ત ખાતામાં સારા પગારે અથવા પુરસ્કાર તરીકે સારી રકમ આપી શકવા ભ્રેષ્ઠએ. આજનો યુગ ઐતિહાસિક વિષય તરફ વધુ પ્રમાણમાં ઢળી રહ્યો છે. જે વાતોના શૂંખલા-બદ્ધ અકોડા મળી રહે છે એ વાતોને માનતી જરા પણ વિલંબ થતો નથી. જૈનધર્મના પ્રથોમાં જે ભુદી ભુદી આખતોના ઉદ્દેષો છે એમાં તથ્ય તો ધણું જ છે અને અતિ-શ્ચયોક્તિનું પ્રમાણ નહીં જેવું છે; પણ ખરી જરૂર એટલી જ છે કે અનુભવી અભ્યાસીઓના અભાવે એ વાતો બરાબર પ્રકાશમાં આવી નથી. યુરોપીઅન અભ્યાસીઓમાંથી ધણા-ખરા જૈનધર્મના મૌલિક સિદ્ધાંતોના પૂરા જાણકાર ન હોવાથી તેમના હાથે અજાણતાં એવું મિશ્રણ થઈ ગયું છે કે આજે એ વાંચતાં હસવું આવે. ખુદ જે વાતો ઐદ્યપ્રથોમાં નજરે જોવા પણ મળતી નથી અને જે કેવળ જૈનધર્મના ધરની જ છે એમ કહીએ તો ચાલી શકે તે આખતો ભુદના નામે ચઢાવી દીધેલી દષ્ટિગોચર થાય છે.

ભારતવર્ષમાં કેટલાક નિષ્ણાત શોધકોને ખાદ કરીએ તો ખાકીનાઓએ ક્યાંતો આંગલ શોધકોનું આંધળું અનુકરણ કર્યું છે અથવા તો જૈનધર્મ અને ઐદ્યધર્મ વચ્ચે કેટલુંક સામ્ય હોવાથી અને જાતે જૈનધર્મના પ્રથો જોવાની જરા પણ તરફી લીધી ન હોવાથી લખતે લખતું ચીતરી માર્યું છે.

સામાન્ય નજરે આ વાત વિચારતાં આપણામાંના મોટા ભાગને એમ જ લાગશે કે એમાં શું ? એથી શું બગડી ગયું ? મિથ્યાત્વીઓ ગમે તેમ કહે અગર લખે તેથી શાસ્ત્રમાં ઓછું જ ખોટું બનવાનું છે ? પણ આ સાંત્વન શોધકહૃદયવાળાને ગળે ઊતરે તેવું ન ગણાય ! શાસ્ત્રમાં ખોટું કંઈ નથી: એ જો સાચી શ્રદ્ધા હોય તો અત્યારના દરેક સાધનનો ઉપયોગ કરી એ પુરવાર કરવાના પ્રયત્ન સેવવા જ જોઈએ, એમાં ઓછી શાસનસેવા નથી જ. જાણે અજાણે હજારો મનુષ્યો ઊંધે રાહે દોરવાઈ રહ્યા હોય તેમને સન્માર્ગે આણી શકાય એટલું જ નહીં પણ એમ કરવાથી જૈનધર્મનો વિજયધ્વજ ફરફી રહે. જૈનધર્મ એક એવો ધર્મ છે કે જે વિશ્વધર્મ બનવાની સાતુકુળતાએ ધરાવે છે એ વાત પુરવાર કરી શકાય. અશોકના શિલાલેખો તરીકે ઓળખાતા ધર્મ-ફરમાનોએ આજે જગતનું ધ્યાન આકર્ષ્યું છે. પણ એમાંની વાતો શ્રી ભુદના ઉપદેશ કરતાં શ્રી મહાવીરના ઉપદેશને વધુ મળતી આવે છે. વળી અશોકના ઐદ્યધર્મપણા માટે જ્યાં એકમત નથી ત્યાં એ અંગેની શોધખોળ ખાસ જરૂરી છે. એના અનુસંધાનમાં અશોકચરિતમાંના ઉદ્દેષો મૂકી શકાય—

અશોકચરિત-અનુવાદક ભરતરામ ભાનુસુખરામ મહેતા. એમાંના કેટલાક ઉદ્દેષો—
એમ. એમ. વિદ્વસન સાહેબે અશોકના ઐદ્યધર્મની હોવા સંબંધી શંકા ઉઠાવી છે, એકવર્ક થોમસ સાહેબનું મંતવ્ય છે કે અશોક પ્રથમ જૈનધર્મનો હતો. અને જહોન ફેઇથફુલ-ફીટ સાહેબના લખવા મુજબ શિલાલેખોમાં અને સ્થંભલેખોમાં જે ધર્મનો ઉદ્દેષ કરેલો છે તે કાંઈ ઐદ્યધર્મનો ધર્મ ન હતો, (અશોકચરિત પૃ. ૬૬-૭૦)

જૈન લોકોના સંપ્રદાય તથા આજીવકોનો સંપ્રદાય અને એવા ખીજા સંપ્રદાયો જે તત્વને કબૂલ ન રાખે એવું કાંઈ પણ તત્વ અશોકની ધર્મસ્મૃતિમાં જોવામાં આવતું નથી. (પૃ. ૧૧૨).

જૈન સાહિત્યમાં ‘અણહ્ય’ શબ્દ છે તે ‘આસિનવ’ને બરાબર મળતો આવે છે. ‘આસિનવ’ને લગતો પિયદસિનો સિદ્ધાંત ઐદ્યસાહિત્યમાંના ત્રણ પ્રકારના કે ચાર

પ્રકારના 'આસવ'ને લગતા સિદ્ધાંતને મળતો આવતો નથી. પણ જૈન સાહિત્યમાંના 'અણહય'ને લગતા સિદ્ધાંતને વધારે મળતો આવે છે. એ અંગે ખુલુદલર સાહેબનો અભિપ્રાય અને વધુ ચર્ચા (પૃ. ૧૧૮-૧૧૯).

અશોકે જણાવેલા 'નિર્ગ્રંથો?' તો બેશક મહાવીરસ્વામીના અનુયાયીઓ-જૈન પંથના સભ્યો તરીકે ઓળખાતા નિર્ગ્રંથો હોવા જોઈએ. એ પછી આજીવકા સંબંધી ચર્ચા (પૃ. ૧૧૬).

બાકીના સૌને કર્મવાદનો મોહ લાગ્યો હતો; અને તેથી એવા સૌ એમ કહેતા કે માત્ર કર્મથી જ વ્યક્તિનો મોક્ષ થાય છે. વિ. (પૃ. ૧૬૦).

બૌદ્ધપંથની અને જૈનપંથની સતત વધતી જતી અસરને લઈને ફલાહારની દિશામાં સૌનું વલણ સતત વધતું જતું હતું... (પૃ. ૧૬૪).

બૌદ્ધ ગ્રંથોની હકીકતમાં પૂર્ણ વિશ્વાસ રાખવાનું અધ્યાપક હાઈસ ડેવિડ્ઝ આપણને કહે છે; પણ નિદાન અશોકની આખતમાં તો તે ગ્રંથોમાંની; હકીકતનો ધણો ખરા ભાગ લગલગ અવિશ્વસનીય છે. (પૃ. ૨૦૭).

અશોકના સંબંધમાં આપણે જોયું છે કે, પોતાની ધર્મ-પર્યેષણાના પરિણામમાં તેણે જૈનપંથથી સહજ રંગાએલા બૌદ્ધપંથનો સ્વીકાર કર્યો હતો. 'પોસથ' શબ્દ બૌદ્ધ પારિભાષાના 'ઉપોસથ' શબ્દની અને જૈન લોકોની પ્રાકૃત ભાષાના 'પોસહ' શબ્દની વચ્ચેનો શબ્દ છે. (પૃ. ૨૯૯).

ઉપરના ટાંચણ પરથી જોઈ શકાશે કે અશોક બૌદ્ધધર્મો જ હતો : એમ ચોક્કસ કહી શકાય તેમ નથી. મૌર્યવંશનો સ્થાપક ચંદ્રગુપ્ત જૈનધર્મો હતો, એ વાત સ્પષ્ટ છે અને હવે ધણાખરા શોધકોએ કબૂલ રાખી છે. આ બધી વાતો વિચારતાં એ સમગ્રય તેવું છે કે શિક્ષાલેખોમાં કહેવામાં આવેલી આખતો કેવળ બૌદ્ધધર્મને લગતી નથી જ.

મરાઠી ભાષામાં મહાવીરચરિત્રની એક છુક પ્રગટ થઈ છે એમાં કથન છે કે—

“અશોક સમ્રાટના ધર્મ સંબંધમાં બે મત છે. શુદ્ધઆતમાં તે જૈન હતો એ બદલ શંકા નથી. ૨૯ વર્ષ રાજ્ય કર્યા પછી તે બૌદ્ધ થયો. ડો. કર્નલ સાહેબે અશોકના શિક્ષાલેખ ઉપરથી તે જૈન હોવો જોઈએ એવો નિષ્કર્ષ કહાડ્યો છે.”

આપણા ડો. ત્રિભુવનદાસ લહેરચંદે ધણો પરિશ્રમ સેવી એ શિક્ષાલેખો અશોકના નહીં પણ સમ્રાટ સંપ્રતિના છે એવી શોધ કરી છે. જો કે તેઓની આ વાત સૌ શોધકોએ કબૂલ રાખી નથી. છતાં 'પ્રિયદર્શી' તરીકે ઉલ્લેખાયેલ રાજવી અશોક છે કે સંપ્રતિ એ શોધવાની જિજ્ઞાસા તો જરૂર પ્રગટાવી છે. એ દિશામાં એમનો પ્રયાસ ચાલુ જ છે— તેમના મંત્રીઓમાં ભૂસો સંલલિત છે છતાં આ માટે એક કરતાં વધુ અભ્યાસીઓએ પ્રયાસ ચાલુ રાખવા જોઈએ. આ અંગે તેથી જ હું એક સારા ફંડવાળું 'સંશોધનખાતું' બિભું કરવાની જરૂર દર્શાવું છું. સાધ્વી તરંગવતી કે સમ્રાટ ખારવેલ એ જૈન સાહિત્યના અમૂલ્ય રત્નો હતાં. એ શોધ કરવાનું માન જૈનેતરોના ફાળે જાય છે; આપણા માટે એ શરમાવનારો પ્રસંગ લેખાય. લખાણુ ન કરતાં પુનઃ આ દિશામાં એક સદ્દર સંસ્થા બની કરી શોધખોળના શ્રીગણેશ કરવાની સમાજના સુવધારોને આગ્રહમરી વિનંતી છે. આજના યુગની એ સાચી આવશ્યકતા છે. એ દ્વારા ધણો ગેરસમજીતીઓ દૂર કરી શકાશે.

શ્રી પેણુ કેવલી

[૧] રાજસભા.

આજે રાજ નાભાંકદેવની સભામાં અનેક વિદ્વાનો પાંડિતો અને કલાકાવિદોની ભીડ જમી હતી. તેમજ દેશદેશના રાજાઓ, રાજકુમારો અને સામનતો પણ આવ્યા હતા. રાજકુમારી શૃંગારસુંદરી, રાજમાતા મદનાવલી અને આખું અંતઃપુર પણ આવ્યું હતું. આજે સભામાં એક પાંડિતજી આવ્યા હતા. એમને પોતાના પાંડિત્યનો ગર્વ હતો. દેશદેશના રાજાઓની રાજસભામાં જઈ વિજયપત્ર મેળવીને એ આવ્યા હતા. આ ભૂતલમાં મને કાંઈ જીતી શકે એમ નથી એવું એ માનતા હતા. તેઓ શાસ્ત્રોમાં નિજ્જુત, કલામાં પારંગત અને વ્યાખ્યાનમાં વાચસ્પતિસમા હતા. એમણે સરસ્વતીની અખંડ ઉપાસના કરી હતી એટલે એ પોતાને સરસ્વતીના લાડલા પુત્ર મનાવતા.

નાભાંકદેવની સભામાં પાંડિતજીએ આહ્વાન ફેંક્યું—હું દીપક રાગ ગાઉં, દીવા પ્રગટાવું અને એને કાંઈક યુગ્મવી દે તો ખરો. આ આહ્વાન સાંભળી આખી સભા ચમકી ઊઠી. પાંડિતજીએ રાગ આલપવો શરૂ કર્યો. ચારે તરફ રખાવેલી દીવડીઓમાંના દીપકા એક પછી એક પ્રગટતા જતા હતા. યધા પાંડિતજીની સામે જોઈ રહ્યા હતા. એ પ્રગટ થયેલા દીવા હવે સભાજનોને યાળવા લાગ્યા. કોઈએ કહ્યું—પાંડિતજી હવે બસ કરો, બસ કરો. આ દીવા તો પ્રગટયા, વધુ રહેશે તો દિવાળીને બદલ હોળા પ્રગટશે. હવે સભાજનોને બદલે પાંડિતજીની પરીક્ષા હતી. આ દીવાઓ કેમ શાન્ત કરવા. પાંડિતજી બળું બળું થઈ રહ્યા હતા. સભાજનો આકુળવ્યાકુળ હતા. પાંડિતજીએ એક છેલ્લી દષ્ટિ સભાજનો તરફ નાંખી અને નાસવા માંડ્યું, નાસતાં નાસતાં તેમનો ખેસ દોવાની જ્યોતે અડ્યો અને ભડકા થયો. પાંડિતજી મૂર્છા ખાઈ નીચે પડ્યા છે. ત્યાં તો સભામાં એક સુંદર તેજસ્વી સ્ત્રી આવી. એની આંખોમાં ચંદનશી શીતલતા હતી, એવું લલાટ અર્ધઅંદ્ર સમ શોભી રહ્યું હતું, એની શુભકાંતિ અનુપમ હતી. એણે મીઠા મોહક નાદે ગાવાનું શરૂ કર્યું. જાણે કાંઈ સ્વરકિન્નરી ભૂલથી ભૂલોકમાં આવી ચઢી હોય એવું એ મોહક કર્ણપ્રિય ગાન હતું. દીપકો યુગ્મવા લાગ્યા; પાંડિતજીની આગ યુગ્મઈ અને ચોતરફ મીઠી ઠંડક ફેલાઈ ગઈ. આખી સભા સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. બધાને થયું આ કોણુ છે ? રાજાએ એને (સહાસન પરથી ઊભા થઈ પોતાની પાસે લાવી ખોળામાં ખેસાડી અને કહ્યું: ખેટા શૃંગારસુંદરી ! તું તો અદ્ભુત સંગીત જાણે છે ! તેં રાજસભાની આખરુ વધારી; એ તો ઠીક, પરન્તુ એ પાંડિતજીનો પણ જાન બચાવ્યો. લે આ ઇનામ એમ કહી રાજાએ પોતાનો રત્નનો કંઠો રાજકુમારીને પહેરાવ્યો. આખી સભાએ રાજાને, રાજકુમારીને જયનાદ પોકાર્યો. રાજા નાભાંકદેવે પોતાના દિવાનજીને કહ્યું: આવતી કાલે રાજકુમારીના લગ્નનો નિશ્ચય કરી નાંખીએ.

[૨] રાજકુમારીનો નિશ્ચય

રાજમાતા મદનાવલીએ પોતાની કુંવરીનું પરાક્રમ જોયું, એવું જ્ઞાન, એનો વિનય, અને એવું ગાંભીર્ય જોઈ એને થયું—આને લાયક રાજકુમાર કોણુ છે ? લાવ, એને જ પૂછી જોજો: એમ વિચારી મદનાવલી રાજકુમારીના ભવનમાં ગઈ. ત્યાં અખર મળ્યા કે રાજકુમારી નહાઈ ધોઈ વીતરાગદેવની પૂજા કરવા ગયાં છે. એટલે રાજમાતા મદનાવલી ત્યાં ચોભ્યાં. થોડીવારે જ્યારે રાજકુમારી પૂજા કરી પાછી આવી ત્યારે રાજમાતાએ તેની સાથે

અંક ૧]

શ્રીષેણ કેવલી

[૧૫

તેના વિવાહસંબંધી વાત કરી જોઈ, પણ રાજકુમારીએ તો અવિવાહિત રહીને બ્રહ્મચારિણી તરીકે જીવન વીતાવવાનો જ પોતાનો વિચાર પ્રદર્શિત કર્યો. પણ જ્યારે રાજમાતાએ લગ્ન માટે અતિઆગ્રહ કર્યો ત્યારે તેણે કહ્યું: માતાજી, આપની આજ્ઞા જ છે તો હું વિચાર કરીશ પરન્તુ હું પરણીશ મારા ઇચ્છાવરને જ. જે ખરેખરો પુરુષ હોય, પુરુષસિંહ હોય એની પરીક્ષા કરી હું એ પુરુષસિંહને જ પરણીશ, ખીજને નહિ. આ પ્રમાણે માતા-પુત્રી વચ્ચે વાત થઈ ત્યાં તો રાજસભામાંથી રાજજીનું નિમંત્રણ આવ્યું. એટલે રાજમાતા અને રાજકુમારી વગેરે રાજસભામાં ગયાં. રાજસભા ચિકાર ભરાઈ છે; દેશ-વિદેશના રાજાઓ, રાજકુમારો, સામંતો અને સરદારો આવ્યા છે. રાજજીએ રાજકુમારીને પોતાની પાસે ખેસાડીને હેતપૂર્વક એના લગ્ન સંબંધી એને પૂછ્યું અને રાજસભામાં હાજર રહેલા રાજકુમારોમાંથી પોતાને પસંદ હોય તે વરને પોતાના પતિ તરીકે સ્વીકારવાનું જણાવ્યું. જવાબમાં રાજકુમારીએ પોતાની પરણવાની બિલકુલ ઇચ્છા નથી એમ જણાવ્યું. રાજકુમારીનો આવો જવાબ સાંભળી આખી રાજસભા સ્તબ્ધ થઈ ગઈ. રાજકુમારી આખું જીવન કુંવારી રહેશે! પણ જ્યારે રાજજીએ એને ખૂબ સમજાવી અને લગ્ન માટે ક્ષણે આગ્રહ કર્યો તેમજ રાજકુટુંબની પરાપૂર્વથી ચાલી આવતી રીતિનું પાલન થવું જ જોઈ એ એમ જણાવ્યું ત્યારે છેવટે રાજકુમારીએ જણાવ્યું કે-પિતાજી, ગમે તે થાય તોય મારે પરણવું જ જોઈએ એવી આપની આજ્ઞા હોય તો તેનું ઉલ્લંઘન હું નહીં કરું, પણ હું એ આજ્ઞાનું પાલન મારા મનને રુચે એ રીતે કરીશ. જે પરણવું જરૂરી જ છે તો હું એવા પુરુષને પરણીશ જે પુરુષોમાં સિંહસમાન હશે, જે અખંડ એક પત્નીવ્રતના પાલક હશે, અને જે, મેં પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપી શકશે.

રાજકુમારીનો ઉત્તર સાંભળી રાજને કંઈક સંતોષ થયો ખરો. પણ રાજમારીના લગ્નના પ્રશ્નનો નિકાલ આજની રાજસભામાં કરવો હતો તે તો બાકી જ રહ્યો.

[૩] પોપટ

એક વખત રાજકુમારી પોતાની સખીઓ સાથે બગીચામાં ફરી રહી હતી. ત્યાં આંખાના ઝાંક નીચે એક સુંદર પોપટ બેઠો હતો. રાજકુમારીએ ધીમે ધીમે જઈને એને પકડ્યો. હાથમાં આવતાં જ એ પોપટ બોલ્યો—“ધન્ય છે એ એક પત્નીવ્રતધારી-સ્વદારા-સંતોષી રાજકુમારને, તેની ઉદારતા, મહાનુભાવતા અને દૃઢ પ્રતિજ્ઞાપાલનને.”

રાજકુમારી આ સાંભળી ચમકી: આ કોઈ રાજકુમારનો પાળેલો પોપટ લાગે છે. એની કણ્ઠમધુર વાણી મને રોમ રોમ પ્રમોદ પ્રગટાવી રહી છે. એ કુમાર કાણુ હશે? મને લાગે છે મારી અભિલાષા જરૂર એનાથી પૂર્ણ થશે. કુમારી આમ વિચાર કરે છે ત્યાંતો પોપટ ઊડી ગયો. રાજકુમારી ચિતિત થતી ઘેર આવી. એને એ રાજકુમારની રહ લાગી.

આ સમાચાર રાજરાણીને મળ્યા એટલે તરત જ દેશવિદેશમાં માણસો મોકલી રાજ-મહારાજાઓ અને રાજકુમારોને સ્વયંવરમંડપમાં આવવાનાં નિમંત્રણ મોકલવામાં આવ્યાં.

રાજ નાભાંકેવના મંત્રીનો પુત્ર ફરતો ફરતો શ્રીકાંતાનગરીના રાજ સિંહ પાસે પહોંચ્યો અને એમના પુત્ર સનતકુમારને સ્વયંવર મંડપમાં પધારવાનું આમંત્રણ આપ્યું.

૧૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૦

રાજકુમારીનું ચિત્ર પણ બતાવ્યું. રાજકુમારે કહ્યું. હું ત્યાં નહિ આવું. રાજકુમારી ખીખતે પરણે અને અમે એમ ત્યાં આવીએ, એ નહિ બને.

મંત્રીપુત્ર સમજી ગયો. આ જ રાજકુમાર અમારી રાજકુવરીને યોગ્ય છે. એટલે એણે કહ્યું—કુમારસાહેબ ! આપ બહુ વિચાર ન કરશો. રાજકુમારી આપને જ પરણશે. જે આપના જેવા ગુણસંપન્ન-રૂપસંપન્ન રાજકુમારને તે રાજકુમારી ન પરણે તો તે ગુણ્ય નહિ કહેવાય અને એવી ગુણ્યહીન કન્યા ન આવે તો આપને નુકશાન પણ થું છે ?

રાજકુમાર આ સાંભળી સ્વયંવરમંડપમાં પહોંચવા તૈયારી કરે છે. આવતી કાલે સ્વયંવર છે. સાંઝ સુધીમાં બધા રાજકુમારો આવી ગયા છે. આવતીકાલની તૈયારી ચાલી રહી છે. ત્યાંતો રાજકુમારીએ બધાની પરીક્ષા કરવા પોતાની ઘાસી ચંપિકાને મોકલી. એણે ખીખ રાજકુમારોને અનેક વ્યસનોથી પીડાતા જોયા. એટલે એને એ એક ગમ્યો નહીં. એને ગમ્યો એક શ્રીકાંતાનો રાજકુમાર 'સનતકુમાર.' એના લબ્ય મુખારવિંદ ઉપર સદા-ચારનું ઓજસ હવું, દહતા અને ધીરતા એના નેત્રકમલોમાં ચમકતાં હતાં. ચંપિકાને આ રાજકુમાર બહુ જ યોગ્ય લાગ્યો. સાંતો એક ચિત્રકાર સુંદર ચિત્ર લઈ સાં આવ્યો. રાજકુમારે તે જોયું અને એ ચમક્યો ! શું આવું રૂપ કોઈ માનવી સ્ત્રીમાં હોઈ શકે ખરું. અમૃત વર્ષાવર્તા તેનાં નેત્રકમલો; હસું હસું થતું મુખકું; જાણે હમણાં જ બોલી બેઠો. રાજકુમારે આ ચિત્ર જોતાં જ વિચાર્યું. આવું ક્યાંક જોયું છે. સાંતો યાદ આવ્યું અહીંના રાજ નાલાકહેવની રાજકન્યા છે. ચંપિકાએ આ બધું જોઈ રાજકુમારીને કહ્યું અમને તો લાગે છે કે રાજકુમાર સનતકુમાર આપને યોગ્ય છે. પરંતુ એ ચિત્ર કોનું જોતા હતા તે અમે ન જોઈ શક્યાં. રાજકુમારી આ સાંભળી ચમકી, હેં આવો રાજકુમાર પણ મારે બહુ ચિત્રમાંની ખીજ સ્ત્રી પ્રતિ પ્રેમ રાખે છે તે મને પરણવા આવ્યો છે; ત્યાંતો ચિત્રમાંની ખીજ સ્ત્રીની પણ તૈયારી ચાલે છે. ખરેખર પુરુષ જાતિ ઘૃષ્ટ છે જે એક સ્ત્રી ઉપર શુદ્ધ દહ પ્રેમ નથી રાખી શકતી. મારે પાછળથી પશ્ચાતાપ કરવો પડે એના કરતાં મૃત્યુ સારું છે.

[૪] આપઘાતનો પ્રયત્ન

રાત્રિના આર વાગ્યા છે. રાજકુમારી ધીમેથી બહી બગીચામાં જઈ અરિહંતાદિ ચારનું શરણુ ગ્રહી આપઘાત કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે અને મરતી વેળા છેલ્લે છેલ્લે એકપત્નીવત-ધારી રાજકુમારને સંભારે છે, સાંતો તેના ગળાનો ફાંસો કાઢીએ તોડી નાંખ્યો. રાજકુમારીનીએ પડ્યાં. ધબાક અવાજ થતાં જ ઘાસઘાસીઓ આવી પહોંચ્યાં. ચંપિકા પણ આવી પહોંચી, એણે રાજકુમારીને સંભાળ્યાં એટલું જ નહિ પગ પાસે પડેલું બંડલ પણ ઉઠાવી લીધું.

મહેલમાં જઈ દીવા પાસે જઈ બંડલ ઉખેલ્યું. જોતાં જ એ ચમકી: આતો કુવરીયા. જે ચિત્ર રાજકુમાર જોતા હતા, તે જ આ રાજકુવરીએ પણ જોયું. એનો સનતકુમાર પ્રતિ સહસ્રગણો પ્રેમ વધી ગયો. એને લાગ્યું પોપટ એમનો જ હશે, જેણે મને જીવિતદાન આપ્યું. રાજકુમાર અત્યારે મને મલે તો કેવું સારું.

ત્યાંતો ગુપ્તરીતે આવેલ રાજકુમાર ત્યાં પ્રગટ થાય છે. રાજકુમારી તેમને જોઈ બહુ પ્રસન્ન થાય છે તે સવાર પડે છે.

(અપૂર્ણ)

નવી મદદ

- ૨૨૫) શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ (ચાલુ સાલની મદદના), અમદાવાદ.
 ૨૦૦) પૂ. આ. સાગરાનંદસૂરીશ્વરજીના સદુપદેશથી શ્રીગોડીજી દસ્ત, મુંબઈ.
 ૧૦૦) પૂ. આ. વિજયલલિતસૂરીશ્વરજીના સદુપદેશથી તપગન્ધ અમર જૈન શાળા, ખંભાત.
 ૫૩) પૂ. આ. વિજયકુમુદસૂરિજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, ખોટાદ.
 ૫૧) પૂ. પં. પ્રીતવિજયજી ગણીના સદુપદેશથી શેઠ હરગોવિંદદાસ રામજી, થાણા.
 ૫૧) પૂ. મુ. શિવાનંદવિજયજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, ખોરસદ.
 ૨૫) પૂ. ઉ. સિદ્ધિમુનિજી તથા મુ. હેમેન્દ્રસાગરજીના સદુપદેશથી આંબડીપોળ જૈન ઉપાશ્રય, અમદાવાદ.
 ૨૫) પૂ. ઉ. ભુવનવિજયજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, સીપોર.
 ૨૫) શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઠી, વઢવાણ કેમ્પ.
 ૧૫) પૂ. પ્ર. ચંદ્રવિજયજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, સણ્દરી.
 ૧૧) પૂ. પં. પુષ્પવિજયજી ગણીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, સીતોર.
 ૧૧) પૂ. મુ. ભદ્રકંઠવિજયજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, માલેગામ.
 ૧૦) પૂ. આ. વિજયહર્ષસૂરિજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, ગ્નવાલ
 ૧૦) પૂ. પં. ધર્મવિજયજી (પાલીતાણાવાળા)ના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, વીસનગર.
 ૧૦) પૂ. આ. વિજયશક્તિસૂરિજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, મહેસાણા.
 ૧૦) જૈનસંઘ, નંદરઆર.
 ૫) પૂ. મુ. ગૌતમસાગરજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, કઠોર.
 ૫) પૂ. આ. વિજયહિમાચલસૂરિજીના સદુપદેશથી જૈનસંઘ, ખીમેલ.

પૂજ્ય મુનિવરોને

હવે પછીનો અંક પ્રસિદ્ધ થશે ત્યારે ચતુર્માસ પૂરું થયું હશે. તેથી શેષકાળમાં માસિક ગેરવલ્લે નજતાં વખતસર મળતું રહે તે માટે પોતાનાં વિહારસ્થળો યથાસમય જણાવતા રહેવાની સૌ પૂજ્ય મુનિવરોને અમે વિનંતિ કરીએ છીએ.

સૂચના:—માસિક દર અંગ્રેજી મહિનાની પંદરમી તારીખે પ્રગટ થાય છે, તેથી સરનામાના ફેરફારનાં ખગર ખારમી તારીખ સુધીમાં અમને જણાવી દેવાં.

મુદ્રક:—મગનભાઈ છોટાભાઈ દેસાઈ. શ્રી વીરવિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ, સલાપોસ કોસરોડ, પો. ખો. નં. ૬—ભક્તિમાર્ગ કાર્યાલય—અમદાવાદ. પ્રકાશક:—શ્રીમનવાલ ગોકળદાસ શાહ. શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ કાર્યાલય, જ્ઞેશિંગમાત્રની વાડી, ઘીકાંટા રોડ—અમદાવાદ.

Shri Jaina Satya Prakasha. Regd. No. B. 3801 શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ.

દરેકે વસાવવા યોગ્ય

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના ચાર વિશેષાંકો

(૧) શ્રી મહાવીર નિર્વાણ વિશેષાંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામીના જીવન સંબંધી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય છ આના (ટપાલ ખર્ચનો એક આનો વધુ).

(૨) શ્રી પર્યુષણ પર્વ વિશેષાંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામી પછીનાં ૧૦૦૦ વર્ષના જૈન ઇતિહાસને લગતા લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય એક રૂપિયા.

(૩) દીપોત્સવી અંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામી પછીનાં ૧૦૦૦ વર્ષ પછીનાં સાતસો વર્ષના જૈન ઇતિહાસને લગતા લેખોથી સમૃદ્ધ સચિત્ર અંક : મૂલ્ય સવા રૂપિયા.

(૪) ક્રમાંક ૧૦૦ : વિક્રમ-વિશેષાંક

સમ્રાટ વિક્રમાદિત્ય સંબંધી ઐતિહાસિક ભિન્નભિન્ન લેખોથી સમૃદ્ધ ૨૪૦ પાનાનો દળદાર સચિત્ર અંક : મૂલ્ય દોઢ રૂપિયા.

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના બે વિશેષ અંકો

[૧] ક્રમાંકે ૪૩-જૈનદર્શનમાં માંસાહાર હોવાના આક્ષેપોના જવાબરૂપ-લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ચાર આના.

[૨] ક્રમાંકે ૪૫-ક. સ. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના જીવન સંબંધી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ત્રણ આના.

કાચી તથા પાકી ફાઇલો

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશની ત્રીજી, ચોથા, પાંચમા, આઠમા વર્ષની કાચી તથા પાકી ફાઇલો તૈયાર છે. મૂલ્ય દરેકનું કાચીના બે રૂપિયા, પાકીના અઠી રૂપિયા.

ભગવાન મહાવીરસ્વામીનું ત્રિરંગી ચિત્ર

ગુજરાતના સુપ્રસિદ્ધ ચિત્રકાર શ્રી કનુભાઈ દેસાઈએ દોરેલું સુંદર ચિત્ર. ૧૦"×૧૪"ની માઈક્રો, સોનેરી બોર્ડર. મૂલ્ય ચાર આના (ટપાલ ખર્ચનો દોઢ આનો).

—લખો—

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ
જેશિંગલાઈની વાડી, ધીકાંટા, અમદાવાદ.